

УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І СПІЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

©2018 КРУК О. М., БАЛАШОВА О. В., ГАМОРА О. І.

УДК 339.13

Крук О. М., Балашова О. В., Гамора О. І. Удосконалення розвитку міжнародних економічних відносин і спільного підприємництва в сучасних умовах

Метою статті є дослідження аналізу сучасних тенденцій розвитку України у сфері міжнародних економічних відносин та визначення напрямів їх удосконалення, а також ролі спільної підприємницької діяльності. Визначено місце та роль спільної підприємницької діяльності в розвитку міжнародних економічних відносин. Охарактеризовано нинішній стан економіки України, зазначено напрямки та тенденції. Проведено аналіз факторів, які значно вплинули на формування та розвиток світових економічних відносин. Розглянуто вплив інтеграції та глобалізації, їх соціально-економічних і політичних наслідків на країну. Сформовано цілі та пріоритети, визначено особливості та проблеми української економіки на шляху до інтеграції країни у світове господарство як самостійного суб'єкта. Визначено основні завдання при формуванні національних пріоритетів країни. Запропоновано заходи щодо вирішення проблем міжнародних економічних відносин і шляхи їх подальшого розвитку.

Ключові слова: міжнародні економічні відносини, економічна інтеграція, спільне підприємництво.

Бібл.: 12.

Крук Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва, Донбаська державна машинобудівна академія (вул. Академічна, 72, м. Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна)

E-mail: lk21061496@gmail.com

Балашова Олена Віталіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва, Донбаська державна машинобудівна академія (вул. Академічна, 72, м. Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна)

E-mail: helen-z15@i.ua

Гамора Олена Ігорівна – студентка, Донбаська державна машинобудівна академія (вул. Академічна, 72, м. Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна)

УДК 339.13

Крук Е. Н., Балашова Е. В., Гамора Е. И. Совершенствование развития международных экономических отношений и совместного предпринимательства в современных условиях

Целью статьи является исследование анализа современных тенденций развития Украины в области международных экономических отношений и определение направлений их совершенствования, а также роли совместной предпринимательской деятельности. Определено место и роль совместной предпринимательской деятельности в развитии международных экономических отношений. Охарактеризовано нынешнее состояние экономики Украины, указаны направления и тенденции. Проведен анализ факторов, которые значительно повлияли на формирование и развитие мировых экономических отношений. Рассмотрено влияние интеграции и глобализации, их социально-экономических и политических последствий на страну. Сформированы цели и приоритеты, определены особенности и проблемы украинской экономики на пути к интеграции страны в мировое хозяйство как самостоятельного субъекта. Определены основные задачи при формировании национальных приоритетов страны. Предложены мероприятия по решению проблем международных экономических отношений и пути их дальнейшего развития.

Ключевые слова: международные экономические отношения, экономическая интеграция, совместное предпринимательство.

Библ.: 12.

Крук Елена Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и предпринимательства, Донбасская государственная машиностроительная академия (ул. Академическая, 72, г. Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина)

E-mail: lk21061496@gmail.com

Балашова Елена Витальевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и предпринимательства, Донбасская государственная машиностроительная академия (ул. Академическая, 72, г. Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина)

E-mail: helen-z15@i.ua

Гамора Елена Игоревна – студентка, Донбасская государственная машиностроительная академия (ул. Академическая, 72, г. Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина)

UDC 339.13

Kruk O. M., Balashova O. V., Hamora O. I. Improving the Development of International Economic Relations and Joint Entrepreneurship in the Current Conditions

The article is aimed at researching the analysis of modern tendencies of Ukraine's development in the field of international economic relations and defining directions of their improvement as well as the role of joint entrepreneurial activity. The place and role of joint entrepreneurial activity in the development of international economic relations is determined. The current status of Ukraine's economy is characterized, directions and tendencies are indicated. An analysis of factors which have considerably influenced formation and development of the global economic relations is carried out. The influence of integration and globalization, their socio-economic and political consequences on the country is considered. Goals and priorities have been formed, features and problems of Ukrainian economy on the way to integration of the country into the world economy as an independent actor are defined. The main tasks in formation of national priorities of the country are defined. Measures as to solving problems of international economic relations and ways of their further development are proposed.

Keywords: international economic relations, economic integration, joint entrepreneurship.

Bibl.: 12.

Kruk Olena M. – PhD(Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Entrepreneurship, Donbass State Academy of Machine Building (72 Akademichna Str., Kramatorsk, Donetsk region, 84313, Ukraine)

E-mail: lk21061496@gmail.com

Balashova Olena V. – PhD(Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Entrepreneurship, Donbass State Academy of Machine Building (72 Akademichna Str., Kramatorsk, Donetsk region, 84313, Ukraine)

E-mail: helen-z15@i.ua

Hamora Olena I. – Student, Donbass State Academy of Machine Building (72 Akademichna Str., Kramatorsk, Donetsk region, 84313, Ukraine)

Міжнародні економічні відносини є системою господарських зв'язків між окремими державами на базі міжнародного розподілу праці, продуктивних сил, обміну та використання в міжнародних масштабах, виробництва. Вони забезпечують техніко-технологічні праці, встановлюють нові соціально-економічні та екологічні стандарти, а також є ефективним засобом прискорення науково-технічного прогресу, посилення світової економіки.

На сучасному етапі розвитку провідними у сфері інтеграційних процесів та досягненні суспільством загальної гармонії в усіх сферах життя є міжнародні економічні відносини, які ґрунтуються на економіці кожної окремої держави та економіці взагалі. Розвиток кожної окремої країни в загальній економіці, відповідальність перед майбутніми поколіннями щодо визначення шляху розвитку або уточнення потреби деінтеграційних тенденцій займають актуальне місце на сьогоднішній день.

Інтеграція окремих економік у міжнародне господарство – це значна потреба, яка водночас відіграє тенденцією світового економічного розвитку та є основою для подальшої майбутньої ефективності процесів глобалізації.

Проблема економічної інтеграції, розквіту взаємовигідних відносин з окремою країною світу, застосування міжнародних економічних відносин, визначення своєї участі у вирішенні важливих для світового розвитку проблем – це важливі аспекти, які слід мати на увазі будь-якій країні, яка впроваджує, здійснює чи вдосконалює особисту зовнішньоекономічну політику.

Процес глобалізації світової економіки, досягнення науково-технічного прогресу та інтеграційні процеси поширюють значення суб'єктів господарювання в міжнародних економічних відносинах.

Використання країнами та підприємствами спільної підприємницької діяльності відіграє значну роль у світовому господарстві, що дає можливість успішно вирішувати питання щодо проблем виробничого, фінансового, постачальницького та збутового характеру.

Проблеми міжнародних економічних відносин щодо України, напрями їх вирішення, а також рекомендації для їх розвитку розглядали І. М. Посохов, П. Г. Перерва, О. Д. Матросов, В. Г. Дюжев, В. О. Матросова [1].

Об'єктом дослідження авторів стала сутність економічних світових змін, ознаки та тенденції розвитку світових економічних взаємин, підсумок глобальних знань щодо розвитку міжнародних економічних відносин та їх значення в економіці окремої держави, види співпраці на світових ринках.

Предметом дослідження стали різні елементи міжнародних відносин України; труднощі, особливості та можливості європейської інтеграції країни; вплив міжнародних тенденцій на її економіку; визна-

чення перспектив і шляхів вдосконалення конкурентоспроможності в міжнародній економіці та розробка теоретико-методологічної основи для прийняття дій у галузі визначення міжнародної політики розвитку України.

Сутність міжнародної економічної інтеграції розглянуто в дослідженнях іноземних учених-економістів, а саме: Б. Баласса, Ю. Борко, М. Згуровського, К. Кругмана, Г. Мюрдаля, Ю. Шишкова та інших [2–8]. Але, попри те, що публікації останнього часу здійснили значний вклад у розвиток теоретичних основ економічної інтеграції, вчені й сьогодні зацікавлені у вирішенні проблем міжнародних інтеграційних процесів.

Роль спільної підприємницької діяльності та її особливості розглядали такі відомі вчені-економісти: Є. Ф. Авдокушин, О. П. Гребельник, Ю. Г. Козак, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогон [9–11]. Однак постійні зміни міжнародних економічних відносин викликають необхідність ретельного дослідження спільного підприємництва і надалі.

Метою статті є проведення аналізу сучасних тенденцій розвитку України у сфері міжнародних економічних відносин і визначення напрямів їх вдосконалення та ролі спільної підприємницької діяльності, а також розробка практичних рекомендацій щодо їх розвитку.

Існує багато факторів, які значно вплинули на формування та розвиток світових економічних відносин.

По-перше, це науково-технічний прогрес, який залучив обмін послугами та технологіями до сфери світових господарських зв'язків, значною мірою збільшив асортимент світового товарообміну та розширив обсяги, що забезпечує нескінченну роботу міжнародного фінансового ринку та спрощення процесів міжнародної трудової міграції.

По-друге, посилення глобальних проблем, а саме: демографічної, екологічної, енергетичної та ін. Це збільшило міжнародну спільну роботу в галузі науково-дослідних робіт, а також опанування Світового океану і земних глибин, охорони навколишнього світу та ін.

По-третє, лібералізація міжнародної політики майже всіх країн світу. Найбільше вона проявилася в поліпшенні заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, у покращенні інвестиційної діяльності в деяких країнах (особливо в тих, які знаходяться на стадії розвитку), а також у покращенні національної міграційної політики, яка служила розвитку всіх видів міжнародних економічних відносин у світі.

По-четверте, змінювання у сфері міжнародного поділу праці. Місце країни в міжнародному поділі праці та її роль з часом все менше залежать від її географічного положення та природно-кліматичних ресурсів, а все більше – від «придбаних ресурсів»

(капіталу, якісного складу робочої сили, технологій), а також від того, наскільки та чи інша країна «вписується» у стратегічні цілі найбільших міжнародних корпорацій. Це значно змінило географічні потоки товарів і послуг у світовому господарстві: промислово розвинені країни перетворилися на головних світових експортерів продовольства, із цих країн все більше експортується машино-технічна продукція, одяг, взуття, інші готові вироби.

По-н'яте, процеси регіональної економічної інтеграції, що досягли всі без винятку континенти, вплив яких на розвиток міжнародних економічних відносин неоднозначний: з одного боку, вони сприяють значному розвитку всіх форм міжнародних економічних відносин між країнами – членами інтеграційних об'єднань, а з іншого – стримують розвиток міжнародних економічних відносин з третіми країнами.

По-шосте, це створення та постійне покращення системи світового та регіонального регулювання міжнародних економічних відносин як відповідь на постійно виникаючі проблеми їх розвитку. Це дозволило розробити загальну для всіх країн нормативно-правову базу функціонування світогосподарських зв'язків у вигляді Віденської конвенції про договори купівлі-продажу товарів, Оттавської конвенції про міжнародну фінансову оренду, Керівництва по складанню міжнародних договорів про компенсаційні угоди, про промислове співробітництво і т. п.

Створення світової інфраструктури міжнародних економічних взаємин, що включає всесвітні мережі транспорту, комунікацій, глобальні інформаційні мережі, що значно прискорює в часі практичну реалізацію світогосподарських зв'язків, є основою для нових способів їх здійснення (укладення міжнародних товарних угод і трудових контрактів у мережі Інтернет, купівля-продаж товарів і послуг на міжнародних товарних біржах, аукціонах, торгах, практично негайне здійснення міжнародних розрахунків і т. п.).

Слід згадати і політичні чинники, а саме: розпад колоніальної системи імперіалізму, СРСР, СЕВА, об'єднання Німеччини в поєднанні зі зміною пріоритетів економічного розвитку багатьма країнами. Одні країни (наприклад, країни НІК, Китай, Індія) посилили свої позиції на світових ринках, інші – втратили їх [12].

Оцінивши нинішню економіку України, слід зазначити характерні для неї напрямки та тенденції. Серед них є спад виробництва, який відбувається внаслідок соціальної нестабільності, зміни її соціальної структури, зростання інфляції. Науково-технічний потенціал падає, тобто підприємства не мають можливості та не здатні опанувати досягнення науково-технічного прогресу. У країні все ще наявна неплатоспроможність підприємств, фінансова нестабільність, подекуди високий рівень заборгованості підприємств, практика неплатежів і передоплат,

низька база для розквіту приватного сектора, доволі висока норма оподаткування.

Сприятливих прогнозів щодо економіки України замало, тому саме зараз є нагальна потреба визначити стратегічні цілі розвитку, переваги та здійснити політику для економічної стабільності країни.

Протягом останніх 20 років у нашій країні спостерігається тенденція формування ринкових відносин, серед яких є підприємництво, яке займає провідне місце в національному господарстві країни, покращуючи економіку зростанням власної ефективності та постійного розвитку. Загальний досвід індустріально розвинувих соціально спрямованих країн з ринковою економікою беззаперечно підтверджує, що підприємництво – це життєво необхідна умова для вдалого економічного зростання.

Ринкова структура національної економіки поєднує малий, середній і великий бізнес. Разом вони успішно забезпечують суспільні потреби, швидко реагують на кон'юнктуру ринку, встигають за досягненнями науково-технічного прогресу та є основою для економічного зростання.

Підприємництво є важливим чинником соціально-економічного зростання, тому суспільство має створювати необхідні передумови для його розвитку.

Держава повинна поширювати спільне підприємництво у країнах задля збільшення кількості суб'єктів спільного підприємства. Недостатня увага, низький рівень контролю за їх діяльністю та послаблення державних гарантій щодо цих форм міжнародного бізнесу призводить до зменшення їх чисельності, що спостерігається нині в Україні. У ситуації, коли економіка країни більш відкрита, у ній зникає сенс формування нових суб'єктів спільного підприємства, і ця держава приваблює іноземні компанії. Загострення конфліктів, розбіжність стратегічних цілей, перехват управління як важливі чинники взаємовідносин партнерів суттєво і негативно впливають на розвиток спільного підприємства.

Щодо перспектив поширення соціального підприємства в Україні, то необхідно покращити увагу до поширення спільного підприємства у вигляді спільних підприємств (СП) – просту форму спільного підприємства, яка використовується декількома компаніями (зазвичай двома інвесторами), частіше малого та середнього бізнесу задля ефективних співвідносин у країні одного з цих інвесторів.

Це пояснюється тим, що СП – найнадійніша форма спільного підприємства. Вона об'єднує інтереси вітчизняного ринку та світової господарської кон'юнктури, має прозору діяльність для органів державної влади, забезпечує стійкість до кризових явищ і залучає іноземні інвестиції.

Задля розвитку спільного підприємства в Україні необхідно створити головні положення державної політики та конкретні заходи щодо підтримки

спільного підприємництва, визначити його пріоритетні форми в національному господарстві для тактичної та стратегічної перспективи.

Слід забезпечити підприємства, які здійснюють спільну підприємницьку діяльність у пригнічених галузях національного господарства, певними податковими пільгами та державними гарантіями подальшої їх підтримки. Такі дії успішного розвитку спільного підприємництва мають право на існування в разі їх об'єднання та зміцнення із державною зовнішньоекономічною політикою, спрямованою на забезпечення національної безпеки, а також взявши до уваги негативні сторони поширення іноземних компаній, інтереси яких іноді зовсім не збігаються з вітчизняними.

Формування цілей та пріоритетів, визначення особливостей і проблем української економіки є вкрай важливими етапами на шляху до інтеграції країни у світове господарство як самостійного суб'єкта. Визначення та створення вектора міжнародної політики є актуальними насамперед тому, що економіка України є залежною як від імпорту, так і від експорту. Через це фактор відносин і зовнішніх зв'язків впливає на її загальний та економічний розвиток.

При формуванні національних пріоритетів країни основними завданнями повинні бути такі:

- ✦ забезпечення стабільності економіки України за допомогою диверсифікації ринків;
- ✦ збереження її територіальної цілісності та недоторканості кордонів;
- ✦ покращення добробуту її населення;
- ✦ створення привабливого іміджу країни як надійного партнера, захист прав та інтересів її громадян на міжнародній арені.

Світ інтернаціоналізується та стирає кордони в повному сенсі, поглиблюються процеси інтеграції та глобалізації в усіх сферах життя, що характеризує сучасне становище світового розвитку. За рахунок єдиного світового ринку, взаємопроникнення технологічних, культурних, політичних та інших сфер життя, усвідомлення єдності суспільства відбувається зближення окремих країн і народів.

У такому випадку роль визначення основних передумов і аспектів інтеграції та глобалізації, соціально-економічних і політичних наслідків цих процесів зростає. У процесі створення єдиного могутнього соціально-економічного організму, попри труднощі зближення та взаєморозуміння основою для визначення інтеграційних можливостей країни мають стати дослідження факторів відповідності рівня національної економіки світовому та її здатності до адаптації.

Питання розвитку економічного співробітництва та інтернаціоналізації виробництва є актуальними в період розвитку інтеграційних процесів як пошук засобів подолання суперечностей між розвитком окремих країн, інтеграційних об'єднань та міжнародного соціально-економічного розвитку в цілому.

Державна незалежність України обумовила вихід країни на міжнародну арену як самостійного суб'єкта, молоді суверенної держави, яка не має достатнього досвіду самореалізації у сфері міжнародних економічних відносин. Бракує насамперед досвіду самостійної роботи на зовнішніх ринках, координації діяльності національних і міжнародних регуляторних органів, достатньої кваліфікації кадрового складу менеджерів середньої та вищої ланок, цивілізованої нормативно-правової бази на основі міжнародних стандартів та інших визначальних чинників успішного налагодження світових економічних зв'язків.

ВИСНОВКИ

Кожна країна завжди має можливість обрати власний шлях до міжнародної економічної інтеграції та знайти для себе переваги. Розробляючи та здійснюючи зовнішньоекономічну політику, країни повинні враховувати переваги, отримані національною економікою від участі в інтеграційних процесах, а також втрати, які їй можуть завдати.

Вагомим чинником зростання добробуту населення України, стабілізації її національної економіки, а також зміцнення її позицій у світовому господарстві є зміцнення та поліпшення зовнішньоекономічних зв'язків.

При всій необхідності диверсифікації цілей, стратегій та методів зовнішньої політики сьогоднішня ситуація певного політичного та економічного тиску, агресії на території України змушує нашу країну робити вибір та стратегічні кроки у визначенні партнерів та пріоритетів розвитку. Україна має визначитися із членством у певній інтеграційній системі.

З метою стимулювання розвитку бізнес-процесів та залучення міжнародних інвестиційних ресурсів необхідно оптимізувати систему оподаткування, удосконалити механізми державного регулювання та контролю як основних складових управління господарськими процесами, спрямованими на розвиток національної економіки та міжнародних відносин країни.

У загальному підсумку здійснення ефективних напрямків розвитку України залежить від окремих учасників зовнішньоекономічних операцій. Вони мають оволодіти високопрофесійними знаннями у сфері господарської діяльності, тому що від цього залежить їх успішність у міжнародному бізнесі та загальний вплив на економічний розвиток національної економіки, а також задоволення життєво необхідних потреб населення на світовому рівні стандартів зовнішньої економічної діяльності. Слід впроваджувати та розвивати нові технології нетрадиційної відновлювальної енергетики, бо вони є фактором зростання конкурентоспроможності сучасної енергетики.

І надалі актуальними напрямами потужного економічного розвитку буде зовнішня торгівля, міжнародна спеціалізація, прямі виробничі зв'язки, спільна підприємницька діяльність, кооперування

виробництва, діяльність міжнародних господарських товариств, спільних підприємств, а також організацій, об'єднань. Перспективним напрямом подальших розробок у сфері спільного підприємництва є визначення конкретних організаційно-управлінських заходів з підвищення ефективності діяльності СП. Міжнародні фондові відносини між комерційними банками, валютні біржі, міжнародні кредитні операції, а також іноземна інвестиційна діяльність мають великі перспективи для інтенсифікації.

Отже, послідовність вирішення проблем розвинення міжнародних економічних відносин буде розповсюджувати міжнародний бізнес на національному й інтернаціональному рівнях, і саме в такому напрямі має активно розвиватися підприємництво. До цього нашу країну спонукає можливість використання переваг міжнародного поділу праці, інвестиційного потенціалу країн, світової спільноти, запозичення досвіду ринкових перетворень та господарської діяльності економічно розвинутих держав, співпраці з міжнародними економічними та валютно-фінансовими організаціями. Необхідно визначити шлях розвитку відповідно до стратегічних інтересів держави та її громадян. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство : кол. монографія / Посохов І. М., Перерва П. Г., Матросов О. Д. та ін. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. 450 с.
2. **Balassa B.** The Theory of Economic Integration. Homewood, 1961. 304 p.
3. **Борко Ю. А.** Экономическая интеграция и социальное развитие в условиях капитализма. М. : Наука, 1984. 254 с.
4. **Згуровський М. З., Гавриш О. А., Войтко С. В.** Розробка методики визначення рівня загроз сталому економічному розвитку України. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2011. № 8. С. 26–33.
5. **Krugman P. R., Obstfeld M.** International Economics: Theory and Policy. 10th ed. Pearson, 2014. 792 p.
6. **Мюрдаль Г.** Мировая экономика. Проблемы и перспективы. М. : Издательство иностранной литературы, 1958. 555 с.
7. **Шишков Ю. В.** Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимодополнение? *Мировая экономика и международные отношения*. 2008. № 8. С. 3–20.
8. **Шишков Ю. В.** Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ. М. : III тысячелетие, 2001. 478 с.
9. **Авдокушин Е. Ф.** Международные экономические отношения : учебник. М. : Юристъ, 2001. 368 с.
10. **Гребельник О. П.** Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 384 с.
11. **Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В.** Міжнародна економіка : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 672 с.

12. Характерні особливості сучасних міжнародних відносин. URL: <https://studfiles.net/preview/5603738/page:2/>

REFERENCES

- Avdokushin, Ye. F. *Mezhdunarodnyye ekonomicheskiye otnosheniya* [International economic relations]. Moscow: Yurist, 2001.
- Balassa, B. *The Theory of Economic Integration*. Homewood, 1961.
- Borko, Yu. A. *Ekonomicheskaya integratsiya i sotsialnoye razvitiye v usloviyakh kapitalizma* [Economic integration and social development under capitalism]. Moscow: Nauka, 1984.
- Hrebelyk, O. P. *Osnovy zovnishnyoeconomichnoi diialnosti* [Fundamentals of foreign economic activity]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2004.
- "Kharakterni osoblyvosti suchasnykh mizhnarodnykh vidnosyn" [Characteristic features of modern international relations]. <https://studfiles.net/preview/5603738/page:2/>
- Kozak, Yu. H., Lukianenko, D. H., and Makohon, Yu. V. *Mizhnarodna ekonomika* [International Economics]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2004.
- Krugman, P. R., and Obstfeld, M. *International Economics: Theory and Policy*. Pearson, 2014.
- Miurdal, G. *Mirovaya ekonomika. Problemy i perspektivy* [World economy. Problems and prospects]. Moscow: Izdatelstvo inostrannoy literatury, 1958.
- Posokhov, I. M. et al. *Suchasni tendentsii mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn. Ekonomichna intehratsiia Ukrainy u svitove hospodarstvo* [Contemporary trends in international economic relations. Economic integration of Ukraine into the world economy]. Kharkiv: NTU «KhPI», 2016.
- Shishkov, Yu. B. "Regionalizatsiya i globalizatsiya mirovoy ekonomiki: alternativa ili vzaimodopolneniye?" [Regionalization and globalization of the world economy: alternative or complementarity?]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya*, no. 8 (2008): 3-20.
- Shishkov, Yu. V. *Integratsionnyye protsessy na poroge XXI veka: pochemu ne integriruyutsya strany SNG* [Integration processes on the threshold of the XXI century: why the CIS countries are not integrated]. Moscow: Ill tysyacheletiyе, 2001.
- Zghurovskiy, M. Z., Havrysh, O. A., and Voitko, S. V. "Rozrobka metodyky vyznachennia rivnia zahroz stalomu ekonomichnomu rozvytku Ukrainy" [Development of methodology for determining the level of threats to sustainable economic development of Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»*, no. 8 (2011): 26-33.